

MEER FUNCTIES, MINDER BUDGET

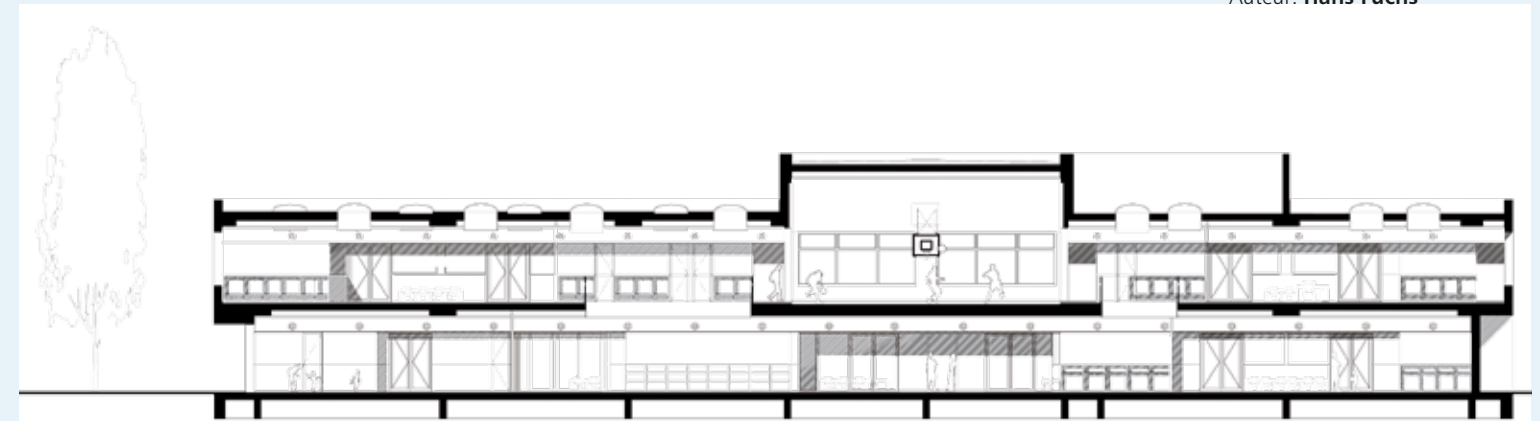
ALLESKUNNER SCHOOLGEBOUW

RUIMTELIJK ÈN COMPACT, ROBUUST ÈN EXPLOITABEL, IN STAAT OM KRIMP OP TE VANGEN MAAR OOK GROEI, EEN PLEK OM KINDEREN TE FACILITEREN MAAR OOK ANDERE GEBRUIKERS; DE SCHOOL VAN NU HEEFT WEL WAT WEG VAN DE *EIER-LEGENDE WOLLMILCHSAU*, HET FABELDIER UIT DE DUITSE TAAL DAT ALLES TEGE- LIJK MOET KUNNEN. EN DAT BIJ KRIMPENDE BUDGETTEN. ARCHITECTEN BART VAN KAMPEN (DE ZWARTE HOND) EN KLAAS PAUL DE BOER (KPB ARCHITECTEN) OVER DE SCHOOL ALS ONTWERPOPGAVE.

Fotografie: Daria Scagliola & Stijn Brakkee

MONTESSORISCHOOL WAALSDORP VAN DE ZWARTE HOND. DE SCHOOL WON DIT JAAR DE BNA-PRIJS BESTE GEBOUW VAN HET JAAR IN DE CATEGORIE STIMULERENDE OMGEVINGEN.

DOORSNEDE EN SITUERING EN VAN MONTESSORISCHOOL WAALSDORP.

Van 'een generositeit die je [...] nog maar weinig ziet in de architectuur – en al helemaal in de scholenbouw'; zo oordeelde een vakjury van de BNA eerder dit jaar over de Montessorischool Waalsdorp van bureau De Zwarte Hond. De school, ontworpen door Bart van Kampen, ontving medio 2015 de BNA-prijs Beste Gebouw van het Jaar in de categorie stimulerende omgevingen. De jury prees het 'gevoel van rust, dat niet alleen te danken is

aan de goede akoestiek, maar vooral ook aan de ruimtelijke opbouw. De verschillende vertrekken zijn door de architecten even fraai als flexibel aan elkaar geschakeld [...].’ En dat zijn niet altijd vanzelfsprekende kwaliteiten in de hedendaagse scholenbouw, aldus de jury.

In de Montessorischool Waalsdorp zijn onder-, midden- en bovenbouw elk vormgegeven als een eigen domein, bestaand uit clusters van vier lokalen met in het midden een leerplein. Aan dat plein kunnen de kinderen onder toezicht van een leraar zelfstandig leren. Van Kampen: “Dat eigen domein zorgt voor rust in het gebouw.” De clusters zijn met elkaar verbonden door een brede, multifunctionele verbindingstraat, inclusief vides. Die straat maakt het interieur transparant, bindt de clusters visueel en biedt ruimte voor de kinderen om elkaar te ontmoeten, zelfstandig buiten de klas te werken en te spelen. De lokalen en het leesplein hebben een plafondhoogte van 3,4 meter in plaats van de gangbare 2,8 meter. Van Kampen: “Dat zorgt voor een luchtbuffer, de CO2-pieken zijn minder dan bij de standaard plafondhoogte.”

NIEUWE LEERLANDSCHAPPEN

Volgens Van Kampen verschijnen in hedendaagse scholen steeds vaker nieuwe leerlandschappen, onder andere door de toenemende rol van ICT in scholen: “Het onderwijs is wereldser geworden. Er gebeurt meer en meer met laptops en iPads.” Daaruit ontstaan andere manieren van leren: “Waar in het reguliere onderwijs nog veel klassikaal wordt onderwezen, komt er meer ruimte voor zelfstandig leren op werkplekken buiten het lokaal. Dat zie je bij het Montessori-onderwijs, waar zelfstandig leren een dragend aspect van de onderwijsvisie is. Maar het sijpelt nu door naar reguliere scholen. Kijk naar de St. Michaëlschool in Rotterdam (ontwerp De Zwarte Hond, 2014), waar alle functies die normaal in verschillende

‘ZELFSTANDIG LEREN
OP WERKPLEKKEN
BUITEN HET LOKAAL,
EEN DRAGEND ASPECT
VAN HET MONTESSORI-
ONDERWIJS, SIJPELT
NU DOOR NAAR
REGULIERE SCHOLEN.’

DE NOORDSTER, EEN BREDE SCHOOL IN ZUIDHORN VAN KLAAS PAUL DE BOER, LAAT ZIEN HOE SLIMME OPLOSSINGEN EEN GOED SCHOOLGEBOW OPLEVEREN, ONDANKS KRAPPE BUDGETTEN.

‘EEN BELANGRIJK VRAAGSTUK WAS HET VERENIGEN VAN EEN EENDUIDIGE EN COMPACTE BREDE SCHOOL MET EIGEN DOMEINEN VOOR DE DIVERSE GEBRUIKERS.’

ruimtes zouden zijn ondergebracht, werden samengevoegd tot een grote, ruimtelijke hal met open leerlandschappen. Zo ontstond ook een compacte school zonder veel gangen.”

DALENDE BUDGETTEN

Wie in een schoolgebouw tegenwoordig kwaliteit verlangt, moet dat realiseren met kleinere budgetten dan voorheen. Lastig, aldus Van Kampen, want een extra investering aan het begin kan leiden tot lagere exploitatiekosten op termijn, ‘maar het geld ontbreekt vaak.’ En bij die tanende budgetten zijn de normen strenger geworden, stelt Klaas Paul de Boer van KPB architecten: “Terecht. Maar de budgetten dalen, omdat we almaar scherper aanbesteden vanuit de markt. Tot nu toe konden we de verhoogde eisen wat betreft Frisse Scholen en vanuit het Bouwbesluit ten aanzien van bijvoorbeeld ventilatie financieren vanuit de scherpe markt. Dat gaat nu mis, door de negatieve index in de bouw. De markt trekt momenteel aan, de prijzen stijgen, maar de budgetten blijven gelijk.”

WEEFSEL

De Noordster, de Brede School in Zuidhorn van Klaas Paul de Boer die in september in gebruik werd genomen, laat zien hoe slimme oplossingen een goed schoolgebouw opleveren, ondanks krappe budgetten. De Noordster huisvest een openbare en een christelijke basisschool, kinderopvang, begeleid wonen en werken, een drukkerij en algemene kantoorfuncties. Ook lokale sportverenigingen maken van het gebouw gebruik. De Noordster staat in een krimpregio. Om die reden is het gebouw tot een belangrijk onderdeel van het sociaalmaatschappelijk weefsel van het dorp gemaakt, zegt De Boer: “De multifunctionele sporthal van de school is een mammoetzaal voor Zuidhorn. De sporthal bestaat uit twee speellokale en de gymzaal, die kunnen worden

samengevoegd. ‘s Avonds en in de weekenden krijgt de hal een functie als sportfaciliteit of podium. De sportzaal is binnen via drie entrees te bereiken en heeft een separate ontsluiting vanaf de buitenzijde.”

FLEXIBELE GRENZEN

In zijn lay-out is De Noordster toegesneden op wisselende gebruikers, aldus De Boer: “Een belangrijk vraagstuk was het verenigen van een eenduidige en compacte brede school met eigen domeinen voor de diverse gebruikers. De grenzen tussen de gebruikers zijn flexibel ontworpen. De school heeft drie zones met een eigen entree voor onderbouw, middenbouw en bovenbouw. Voor alle andere gebruikers heeft het gebouw een separate tussenhal als entree.” En ook de installatietechniek kan met veranderingen uit de voeten. De Boer: “Er is één mammoetinstallatie voor ongeveer zeventig procent van de capaciteit en stand-alone oplossingen voor eventueel af te scheiden lokalen voor andere, toekomstige gebruikers. Dat borgt de toekomstbestendigheid van De Noordster.” De school in Zuidhorn is overigens niet alleen in staat om krimp op te vangen, maar kan ook groeien: bij een huidige omvang van 5.400 vierkante meter is op de bestaande constructie ruimte voor 1.100 vierkante meter uitbreiding, voldoende voor zes lokalen met een onderwijsplein.

DUURZAAM EN ROBUUST

Met een GPR-score van gemiddeld acht is De Noordster ook een voorbeeld van een duurzame school, onder andere dankzij de compacte hoofdvorm, een WK-opslag en een stalen pergola met driehonderd PV-panelen op het dak. In de gebogen voorgevel zorgen betonnen louvres voor zonwering. Het beton in de gevel was een welbewuste keuze, aldus De Boer: “Een school moet degelijk en robuust zijn, binnen en buiten.

Ik denk dat er weinig andere gebouwen zijn die zoveel te verduren hebben van hun gebruikers als basisscholen, met een dichtheid van dertig kinderen per klaslokaal. Waar voor veel gebouwen een norm geldt van twintig tot veertig vierkante meter per persoon, is dat bij scholen vijf tot zeven vierkante meter. Het intensieve gebruik verlangt naast aandacht voor het binnenklimaat ook een goede materiaalkeuze en een oog voor de mogelijkheden om het gebouw schoon te houden. Aan de gevel voldoet beton beter dan een materiaal met een afwerklaag. Samen met de aluminium kozijnen is De Noordster een heel robuust en degelijk gebouw.”

EXPLOITATIE

Dat robuuste karakter raakt aan de exploitatie, stelt Van Kampen: “Een schoolgebouw is faciliterend. Een school met hoge exploitatielasten, dat gaat ten koste van het onderwijs. Duurzaam en robuust maak je een gebouw onder andere ook door materialen die fraai verouderen. De Montessorischool heeft lambriseringen van hout; dat verdraagt krassen en deuken en is dan niet direct beschadigd. De gevels van de Montessorischool hebben metselwerk, de waterslagen en onderdorpels zijn van natuursteen, de

kozijnen van geanodiseerd aluminium, alles goed gedetailleerd. Dat betekent: nul onderhoud.” En dat is relevant, nu scholen zelf sinds 1 januari de regie over het buitenonderhoud hebben. Van Kampen: “Dat is een goede ontwikkeling, want de gemeentes voerden dat onderhoud niet altijd uit. En de formele procedures waarmee scholen budget moesten aanvragen, waren nogal stroperig. Nu ligt de verantwoordelijkheid gewoon van meet af aan bij de scholen.”

DOORSNEDE EN SITUERING VAN DE NOORDSTER.

